

İŞ KAZALARINDAN KAYNAKLANAN YAŞAM HAKKI İHLALİ

VIOLATION OF THE RIGHT TO LIFE ARISING FROM OCCUPATIONAL ACCIDENTS

Candan ALBAYRAK ZİNCİRLİOĞLU*

Özet: Çalışma hayatında birtakım risklerle karşılaşmak mümkündür. Bu risklerden biri de iş kazalarıdır. Çalışma hayatında karşılaşılan riskler taraflara ekonomik ve psikolojik açıdan zarar verebilir ve ölümlü iş kazaları gibi işgücü kayıplarına sebebiyet vererek üretimin azalmasına yol açabilir. Bir kazanın iş kazası olup olmamasına göre doğuracağı sonuçlar farklı olacaktır. Bu nedenle iş kazası kavramının açıklanması ve hangi durumların iş kazası olarak kabul edildiği hukuki açıdan oldukça önemlidir. İşyerlerinde yeterli iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması sonucu meydana gelen ve ölümle sonuçlanan iş kazaları, en temel insan hakkı olan yaşam hakkının ihlal edilmesine sebep olmaktadır. Bu çalışmada iş sağlığı ve güvenliği hakkı ve bu hakkın yaşam hakkı ile ilişkisi, işverenin işçiyi koruma borcu ve iş kazası kavramı incelenerek, yaşam hakkı ihlaline ilişkin Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İş Sağlığı ve Güvenliği, İş Kazaları, Yaşam Hakkı

Abstract: It is possible to encounter some risks in working life. One of these risks is occupational accidents. The risks encountered in the workplace can damage to the parties both economically and psychologically and may lead to a decrease in production by causing labour force losses such as fatal occupational accidents. The results of a given accident will vary according to whether there is an occupational accident or not. It is highly important whether it is an occupational accident or which is considered as an occupational accident jurally. Occupational accidents that occur as a result of not taking adequate occupational health and safety measures in workplaces and result in death cause the right to life, which is the most basic human right, to be violated. In this study, the right to occupational

* Doç. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı, candan.albayrakzincirlioglu@ibu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4730-8294, Makalenin Gönderim Tarihi: 16.05.2024, Kabul Tarihi: 06.08.2024

health and safety and the relationship of this right with the right to life, the employer's obligation to protect the employee and the concept of occupational accident are examined and the decisions of the Constitutional Court and the European Court of Human Rights regarding the violation of the right to life are discussed.

Keywords: Occupational Health and Safety, Occupational Accidents, Right to Life

GİRİŞ

Bir ülkenin güçlü ekonomiye sahip olması o ülkenin gelişmişlik düzeyi ile doğru orantılıdır. Güçlü ekonomiye sahip olan ülkeler daha kısa çalışma saatlerine rağmen daha üretkendirler. Daha uzun saatler çalışmak, bir ülkenin daha üretken olduğu anlamına gelmemektedir. Ekonomisi gelişmiş ülkeler gelirlerini artırmak için uzun saatler çalışmak zorunda kalmazlar. Bir ülkenin gelişmişliği o ülkede kaza sonucu meydana gelen can ve mal kayıplarına yol açan olayların sayısı ile de doğru orantılıdır. Sürekli kar elde etme ve maliyeti düşürme hedefiyle hareket eden işyerlerinde yeterli iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması sonucu meydana gelen ve ölümle sonuçlanan iş kazaları, en temel insan hakkı olan yaşam hakkının ihlal edilmesine sebep olmaktadır. Sorumluluğu ağır olmasına rağmen kimi işverenler tarafından iş güvenliği önlemlerinin alınmaması ya da eksik alınması maliyeti düşüren bir unsur olarak görünse de diğer tarafta ölümle sonuçlanan iş kazası kadere bağlanmakta ve Anayasa ile güvence altına alınan yaşam hakkı ihlal edilmektedir. Oysa iş kazalarının büyük çoğunluğu iş güvenliği konusunda yeterli ve etkin önlemler alındığı takdirde önlenebilecek niteliktedir. Günümüzde küresel ekonomik kriz, küresel rekabetin artmasına sebep olduğundan hammadde ve işgücü sağlama açısından, mal ve hizmet üretimi zincirinde her bir parça için en ucuz işgücü sunan yeri bulup yararlanma konusu işyerlerinin tercihlerini belirlemede büyük rol oynamaktadır.¹ Küreselleşme sürecinde güvencesiz, atipik çalışma biçimlerinin artması, çalışan sağlığının korunmasında devlet denetiminin somut ifadesi olan iş teftişinin

¹ Hasan Bakır, "Neo-Liberalizm, Küresel Kriz ve Emek Piyasasında Yaşanan Dönüşümler; Güney Avrupa Bağlamında bir Değerlendirme", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018, Cilt:18, Yıl:18, Sayı: 3, 18: 1-30, s. 2-4; Zeynep Şişli, "İnsan Hakları Bağlamında Çalışan Sağlığı Açısından Devletin Yükümlülükleri: Telafi Mi, Koruma Mı?", *İzmir Barosu Dergisi*, Eylül 2019, Yıl: 84, S. 3, s. 168.

azalmasına sebep olmuştur.² Sanayileşmenin başlangıcından itibaren kanayan yaralardan biri olan iş kazaları ve meslek hastalıkları sonucu ölüm ve engellilik durumunun azaltılması için sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak çeşitli adımların atıldığı da görülmektedir. Buna rağmen iş kazaları sonucu ölüm oranları küçümsenmeyecek kadar fazladır. Devlet, işverenler ve sendikalar, iş güvenliğini sağlamada etkin rol oynamaktadır. İş güvenliğinin etkin bir şekilde sağlanması her şeyden önce iş güvenliği bilincinin oluşması ile mümkün olur. Sadece mevzuat ile getirilen hukuki güvenceler çok mükemmel dahi olsalar, iş güvenliğinin etkin bir şekilde sağlanması konusunda bilincin oluşmaması nedeniyle ilgili kişiler tarafından bu güvencelerin uygulanmaması mevzuat ile getirilen düzenlemeleri sadece mevzuatta yazılı olmaktan öteye götüremeyecektir.

Bu çalışmada ilk olarak iş sağlığı ve güvenliği hakkının yasal dayanağı ile bu hakkın yaşam hakkı ile ilişkisi, iş sağlığı ve güvenliği kavramı açıklanmış, işverenin işçiyi koruma borcundan bahsedilmiştir. Devamında iş kazası kavramı hem genel olarak hem de sosyal güvenlik hukuku bakımından ele alınmıştır. İş kazası bağlamında yaşam hakkının korunmasına değinilmiştir. Son olarak iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması veya eksik alınması sonucu olarak meydana gelen ve ölümle sonuçlanan iş kazaları nedeniyle ihlal edilen yaşam hakkı incelenmiştir. Yaşam hakkı ihlaline ilişkin Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları da ele alınmıştır. İşverenin iş kazalarından kaynaklanan hukuki ve cezai sorumluluğu, çalışma konumuzun kapsamı dışına çıkmadan kısaca inceleme konusu yapılmıştır.

I. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

A. İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkının Yasal Dayanağı

Yaşama hakkının varlık nedeni, kişiyi doğal olmayan ölümlere karşı korumaktır. Bu anlamda yaşama hakkı, yaşamın sürdürülmesini güvence altına almaktadır.³ Ulusal ve uluslararası

² ILO, Labour Administration and Inspection, <https://www.ilo.org/global/topics/labour-administration-inspection/lang--en/index.htm>, erişim tarihi 30.12.2023.

³ Osman Doğru, Yaşama Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-5, Ankara 2018, s. 3.

düzenlemelerde insan yaşamının korunması ile ilgili hükümler bulunmaktadır. T.C. Anayasamızda,⁴ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde,⁵ Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesinde,⁶ Avrupa Sosyal Şartında,⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde,⁸ Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisinde,⁹ Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasasında¹⁰ kişilerin yaşamlarının korunması, çalışanların güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma hakları hususunda düzenlemeler yer almaktadır. Ayrıca ülkemiz tarafından imzalan İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin 155 No'lu ILO Sözleşmesinin¹¹ 13. maddesi¹² ile çalışanlara işyerlerinde sağlığı ve hayatı için ciddi ve yakın tehlike bulunması halinde çalışmaktan kaçınma hakkı tanınmıştır.

İş sağlığı ve güvenliği hakkı, bir insan hakkıdır. Anayasamızdaki bazı maddeler, bu hakka dayanak oluşturmaktadır. Anayasamızdaki Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir hukuk devleti olmasını düzenleyen 2. madde, kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığını düzenleyen 17. madde, çalışma koşulları ve dinlenme hakkını düzenleyen 50. madde, sağlık hizmetlerini düzenleyen 56. madde, herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu ve devletin bu güvenliği sağlayacak tedbirleri alacağı ve gerekli teşkilatı kuracağına ilişkin 60. mad-

⁴ "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir." (Any. m. 17/1)

⁵ "Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır." (m. 3)

⁶ "Herkes, fiziksel ve zihinsel bütünlüğüne saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir." (m. 3)

⁷ "Tüm çalışanların güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarına sahip olma hakkı vardır." (m. 3)

⁸ "Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin yaşamına kasten son verilemez." (m. 2/1)

⁹ "Her insanın yaşam, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı vardır." (m. 1)

¹⁰ "Herkes, yaşam ve beden bütünlüğünün korunma hakkına sahiptir. Kişi özgürlüğüne dokunulamaz. Bu haklar, ancak bir yasaya dayanarak sınırlandırılabilir." (m. 2/2)

¹¹ ILO kabul tarihi: 3 Haziran 1981; RG. 13.01.2004 T., 25345 S.; Türkiye'de Yürürlüğe Girdiği Tarih: 22 Nisan 2005.

¹² "Sağlığı ve hayatı için ciddi ve yakında vaki olmasından korktuğu tehlike nedeniyle, haklı bir gerekçeyle, işinden uzaklaşan bir işçi, işinden uzaklaşması nedeniyle olabilecek uygunsuz sonuçlara karşı ulusal koşullar ve uygulama uygun bir şekilde korunacaktır."

de iş sağlığı ve güvenliği hakkının dayanakları arasındadır. İşverenler, Anayasada yer alan yaşam, çalışma, sosyal güvenlik gibi haklar uyarınca işçilerin iş sağlığı ve güvenliğini sağlamakla yükümlüdürler.¹³

İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması anayasal bir haktır. Anayasamızın 2. maddesine göre, “Türkiye Cumhuriyeti, ... sosyal bir hukuk Devletidir”. Devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasamızın 5. maddesine göre de “Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır”. Sosyal devlet, toplumun güçsüz kesimlerinin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilmelerini sağlayan sosyal hakları uygulamaya koyarak, herkesin siyasal yaşama aktif bir biçimde katılmasına katkıda bulunması şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁴ Sosyal devletin amacı, herkese insan onuruna yaraşan asgari bir yaşam düzeyi sağlamaksa ve bir devlet kendini sosyal devlet olarak tanımlıyorsa çalışma hakkı (m. 49), adil ücret hakkı (m. 55), sosyal güvenlik hakkı (m. 60, m. 61), konut hakkı (m. 57), sağlık hakkı (m. 56), eğitim hakkı (m. 42) gibi anayasamızda belirtilen sosyal hakları vatandaşlarına sağlamalıdır.¹⁵ Devletin işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini sağlama ödevi sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak karşımıza çıkmakta, çalışanların da işyerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasını isteme hakkı sosyal hak olarak kabul edilmektedir.¹⁶

B. İş Sağlığı ve Güvenliği Hakkı ile Yaşam Hakkı İlişkisi

Yaşama hakkı, Anayasanın 17. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma

¹³ Mahmut Kabakçı, “İş Sağlığı ve Güvenliğinin Hukuk Sistemindeki Yeri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2009, S. 86, s. 257.

¹⁴ Nihat Bulut, “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, *AÜHFD*, Ankara 2003, C. 52, S. 2, s. 180.

¹⁵ Candan Albayrak, “Küreselleşme ve Ekonomik Krizin İş Hukukuna Etkisi”, *TBB Dergisi*, 2012, S. 98, s. 169.

¹⁶ Sosyal haklar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkadir Şenkal/Mahmut Doğan, “Sosyal Politika Ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y: 2012, C. 9, S. 17, s. 66 vd.

ve geliştirme hakkına sahiptir.” Ayrıca Anayasa m. 56/1 gereğince, “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.” Aynı maddenin 3. fıkrasında da devletin, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Bu durumda işyerinde sağlanması gereken iş güvenliği hakkı, yaşama hakkının bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. En temel hak olan yaşama hakkının iş sağlığı ve güvenliği hakkı ile bağlantısı yadsınamaz niteliktedir. Anayasa Mahkemesi de bazı kararlarında¹⁷ iş güvenliği hakkının yaşama hakkı ile ilişkisi olduğunu isabetli olarak vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesinin ilgili kararı gereğince, “*Tartışma konusu kuralda işvereni işçi sağlığını ve güvenliğini titizlikte korunma durumunda bırakarak işçilerin ölmelerini veya sağlıklarına zarar gelmesini önleyici bir tedbir niteliği de vardır. Böyle bir tedbirin ise, Anayasa’nın 14’üncü maddesinin ilk fıkrasındaki (Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını geliştirme haklarına ve kişi hürriyetine sahiptir.), 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasındaki (Devlet insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.) kuralları ile 49’uncu maddesinin birinci fıkrasındaki (Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini sağlamakla ödevlidir.) Kuralının dayandığı temel ilkenin, başka deyimle kişinin canının ve sağlığının Devletçe her türlü zarardan, korunması ilkesinin gereği bulunduğu açıkça görülmektedir. Gerçekten; bütün devletlerin ilk görevi, kişilerin canlarını, sağlıklarını özellikle başka kişiler yüzünden doğacak her tehlikeden korumaktır. Devletler bu ödevlerini hukuk alanında ceza veya tazminat gibi yaptırımlar öngörerek yerine getirmektedirler*”.¹⁸ Söz konusu karardan da anlaşıldığı üzere, hukukun koruması gereken en büyük değer, kişi yaşamı ve kişi sağlığıdır.

Devletin Anayasadan doğan iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması görevini yerine getirebilmesi için etkili bir iş sağlığı ve güvenliği mev-

¹⁷ AYM, 23.5.1977 T., 1972/2 E., 1972/28 K. (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1972-28-nrm.pdf>, erişim tarihi: 03.01.2023); Bu karar ile ilgili ayrıca bkz. Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, İkinci Tıpkı Basım Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara 1992, S. 10, s. 406-414; AYM, 18.3.1976 T., 1975/198 E., 1976/18 K. (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1976-18-nrm.pdf>, erişim tarihi: 03.01.2023); Bu karar ile ilgili ayrıca bkz. Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Ankara 1977, (İkinci Tıpkı Basım Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara 1991), S. 14, s. 106.

¹⁸ *Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*, İkinci Tıpkı Basım Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara 1992, S. 10, s. 411-412.

zuatı öngörmesi, güçlü bir iş güvenliği örgütü oluşturması, öngörülen mevzuatın uygulanmasını denetlemesi ve gerekli durumlarda hukuki, idari ve cezai yaptırımları uygulaması gerekmektedir.¹⁹

C. İş Sağlığı ve Güvenliği Kavramı

İş sağlığı ve güvenliği, çalışanların yaptıkları işten, çalışma koşullarından ve kullanılan araç ve gereçlerden doğabilecek tehlikelere karşı yaşamının ve sağlığının etkin olarak korunmasını ve çalışanların sağlıklı ve güvenli çalışabileceği ortamın sağlanmasını ifade etmektedir.²⁰ Bir başka tanıma göre, iş sağlığı ve güvenliği, çalışanların çalışma hayatında karşılaştıkları yaşam ve vücut bütünlüklerine yönelik tehlikelerin ortadan kaldırılması ya da azaltılması konusunda işverene, işçiye ve devlete getirilen hukuki, tıbbi ve teknik yükümlülükler ile iş kazası ve meslek hastalıkları gibi çalışma yaşamının getirdiği sağlık risklerinin önlenmesini ve azaltılmasını ifade etmektedir.²¹ Bir diğer tanıma göre, iş sağlığı ve güvenliği, kanun, yönetmelik ve benzeri düzenlemelerle çalışanların korunmasını sağlamaya yönelik inceleme ve uygulamalar bütünüdür.²² Bu tanımları çoğaltmak mümkündür.

İş sağlığı ve güvenliği hakkı, işçinin sağlık ve yaşam hakkının, çalışma hayatındaki uzantısı olarak görülmekte, kanunlardan ve diğer düzenlemelerden kaynaklanan, devlet tarafından desteklenen ve çeşitli yaptırımlarla korunan bir temel hak olarak kabul edilmektedir.²³ İş sağlığı ve güvenliği, sadece iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle meydana gelen zararları gidermeyi değil; daha da öncelikli olarak bu tür olumsuz sonuçların doğmasını engellemeyi hedef almaktadır.²⁴ Bu

¹⁹ Sarper Süzek, *İş Hukuku*, 21. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2021, s. 901.

²⁰ Haluk Hadi Sümer, *İş Hukuku*, 25. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 171; Bu kavram ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Haluk Hadi Sümer, *İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 3-7.

²¹ Öner Eyrenci/Savaş Taşkent/Devrim Ulucan/Esra Baskan, *İş Hukuku*, 10. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2020, s. 351; Mustafa Tiftik/Ayşe Adıgüzel, "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na Göre Genel Hizmet Sözleşmesinde İşverenin İşçiyi Koruma Borcu", *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2016/1, s. 332.

²² Sami Narter, *İş Sağlığı ve Güvenliğinde İdari, Cezai ve Hukuki Sorumluluk*, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 20.

²³ Sümer, *İş Hukuku*, s. 171.

²⁴ Erol Akı, "6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Çalışma Yaşamına Etkileri", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (Özel Sayı), Prof. Dr. M. Polat

açıdan İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun önleyici bir yaklaşımı benimsediğini söylemek mümkündür.

II. İŞVERENİN İŞÇİYİ KORUMA BORCU

İşverenin işçiyi koruma borcu geniş bir borç olup, bu borcun kapsamına işçinin sağlık ve güvenliğinin, şeref ve haysiyetinin, kişiliğinin, onurunun, yaşamının, ruh ve beden bütünlüğünün, ücretinin korunması girmektedir.²⁵ İşverenin işçiyi koruma borcu işveren tarafından, işçinin çalışması nedeniyle karşılaşabileceği tehlikelerden korunması, bu konuda önlem alınması ve onun çıkarlarına zarar verecek davranışlardan kaçınılması olarak ifade edilmektedir.²⁶ İşverenin işçiyi koruma borcunun karşılığı işçinin sadakat borcudur. İşverenin işçiyi koruma borcunun hukuki dayanağı, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun²⁷ "İşçinin kişiliğinin korunması" kenar başlıklı 417. maddesidir. Bu maddeye göre, "İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve saygı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu tür tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

İşveren, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür.

İşverenin yukarıdaki hükümler dâhil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir".

Soyer'e Armağan I, C. 15, Özel Sayı, 2013, İzmir, (Basım Yılı 2014), s. 3; Hamdi Mollamahmutoğlu/Muhittin Astarlı/Ulaş Baysal, İş Hukuku, 6. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2014, s. 1349; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 351; Tiftik/Adıgüzel, s. 332.

²⁵ Nuri Çelik/Nurşen Caniklioğlu/Talat Canbolat/Ercüment Özkaraca, İş Hukuku Dersleri, 34. Bası, Beta Basım, İstanbul 2021, s. 385.

²⁶ K. Ahmet Sevimli, "Türk Borçlar Kanunu m. 417 ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Işığında Genel Olarak İşçinin Kişiliğinin Korunması", Çalışma ve Toplum, 2013/1, C. 1, S. 36, s. 110.

²⁷ RG. 04.02.2011 T., 27836 S.

Türk Borçlar Kanunu m. 417 hükmünden anlaşılabacağı üzere, bu madde işverenin işçiyi koruma borcunu düzenleyen genel bir hükümdür. Bu hüküm çerçevesinde işverenin, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma yükümlülüğünün geniş ve mutlak bir nitelik taşıdığı söylenebilir.²⁸ İş kazalarının önemli ölçüde önlenmesi için işverenin işçiyi koruma yükümlülüğüne uyması gerekir. İşverenin iş güvenliğine ilişkin kurallara uymaması veya tüm önlemlere rağmen iş kazasının gerçekleşmesi halinde, işçiye karşı sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu'nun genel sorumluluk ilkeleri çerçevesinde devam etmektedir.²⁹

Türk Borçlar Kanunu yanında işverenin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini alma borcu, mevzuatımızda 2012 yılında yürürlüğe giren 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu³⁰ ile işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülükleri düzenlenmektedir. 6331 sayılı İSGK. m. 2/1'e göre, *"Bu Kanun; kamu ve özel sektöre ait bütün işlere ve işyerlerine, bu işyerlerinin işverenleri ile işveren vekillerine, çırak ve stajyerler de dâhil olmak üzere tüm çalışanlarına faaliyet konularına bakılmaksızın uygulanır"*. Bu madde ile 6331 sayılı Kanun'un uygulama alanı gösterilmiş ve faaliyet konularına bakılmaksızın bağımlı çalışanların tamamı Kanun kapsamına alınmıştır. Böylece 4857 sayılı İş Kanunu'na tabi olan işçiler, Türk Borçlar Kanunu, Basın İş Kanunu, Deniz İş Kanununa tabi olarak çalışanlar ile kamu görevlisi statüsüne sahip memurlar ve sözleşmeli personellerin, çırak ve stajyerlerin de İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun kapsamına alınmış olduğu görülmektedir.³¹

²⁸ Hamdi Mollamahmutoğlu/Muhittin Astarlı/Ulaş Baysal, İş Hukuku, 7. Baskı, LYKEION Yayıncılık, Ankara 2022, s. 1439.

²⁹ İstar Cengiz, "İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğu", TAAD, Nisan 2018, Yıl: 9, S. 34, s. 125; Yarg. 10. HD. 11.04.2019 T., 2018/6289 E., 2019/3373 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

³⁰ RG. 30.06.2012 T., 28339 S.

³¹ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, İş Hukuku, s. 1357; Sümer, İş Sağlığı, s. 51-54; Akı, s. 4, 7; Tankut Centel, "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun Uygulama Alanı ve Kapsamı", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı), Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, C. 19, S. 2, 2013, s. 80-81; Çelik/Caniklioglu/Canbolat/Özkaraca, s. 414; Tiftik/Adıgüzel, s. 333.

III. İŞ KAZASI KAVRAMI

A. Genel Olarak İş Kazası Tanımı

Doktrinde kaza kavramının biri geniş biri dar olmak üzere iki tanımı yapılmaktadır. Geniş anlamda kaza, aniden ve istenilmeden bir zararın doğumuna neden olan sebepler bütünüdür.³² Bu anlamda kaza kavramı vücut bütünlüğünün ihlali ve ölüm ile birlikte eşyaya gelen zararları da kapsamaktadır.³³ Dar anlamda kaza ise, yalnız vücut bütünlüğünün ihlali ve ölüm hallerini içermektedir.³⁴ İş kazası da dar anlamda kaza kavramı içinde değerlendirilmektedir.³⁵

Hukuk sistemimizde dar anlamda kaza için bazı unsurların varlığı gerekmektedir. Bu unsurlar sırasıyla; vücut bütünlüğünün ihlali, dışsallık, istenilmeme, anilik ve uygun illiyet bağıdır. Bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, vücut bütünlüğünü bozan, dışarıdan gelen ve ani nitelikli istenilmeyen bir olay hukukumuzda dar anlamda kaza olarak nitelendirilebilir.³⁶

6331 sayılı İSGK. m. 3/1-g hükmünde iş kazasının tanımı yapılmıştır. Bu maddeye göre, “İş kazası: İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olayı, ifade eder”. Bu tanıma göre, bir kazanın iş kazası olarak kabul edilebilmesi için; kaza işyerinde ya da işin yürütümü nedeniyle meydana gelmiş olmalıdır, kaza çalışanın ölümü ile sonuçlanmış ya da onun vücut bütünlüğünü bozmuş veya onu ruhen ya da bedenen engelli hale getirmiş olmalıdır.³⁷

³² Levent Akın, “Covid 19’un İş İlişkilerine Olası Etkileri”, Çimento İşveren Dergisi, C. 34, S. 3, Mayıs 2020, s. 22; Haluk Hadi Sümer, Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023, s. 143; Cengiz, s. 128.

³³ Akın, Covid 19, s. 22; Cengiz, s. 128; Hukuk sözlüğünde kaza, kasta dayanmaksızın, elde olmadan meydana gelen ve can ve/veya mal kaybına yol açan olay olarak tanımlanmıştır (Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Yetkin Yayınları, Ankara 2002, s. 660).

³⁴ Fikret Eren, Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 344, Ankara 1974, s. 6; Cengiz, s. 128.

³⁵ Levent Akın, İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat, Yetkin Yayınları, Ankara 2001, s. 19 vd.; Cengiz, s. 128.

³⁶ Akın, Covid 19, s. 22; Cengiz, s. 128.

³⁷ Sümer, Sosyal Güvenlik, 143-144.

Doktrinde iş kazası, sigortalının işverenin otoritesi altında bulunduğu bir sırada gördüğü iş veya işin gereği dolayısıyla aniden ve dıştan meydana gelen bir etkenle onu bedence ya da ruhça zarara uğratan bir olarak tanımlanmaktadır.³⁸ Bu tanım bireysel iş hukuku anlamında iş kazasının tanımıdır. Doktrinde işverenin işçiye karşı sorumlu olduğu iş kazası bireysel iş hukuku anlamında iş kazası olarak da adlandırılmaktadır.³⁹

B. Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası Tanımı

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun⁴⁰ 13. maddesine göre, "İş kazası; a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, d) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır". Görüldüğü üzere söz konusu hükümde iş kazasının tanımı yapılmamış, sadece hangi hallerin iş kazası sayılacağı belirtilmiştir. 5510 sayılı Kanun'a göre, bir olayın iş kazası sayılabilmesi için bu kanunun 13. maddesinin 1. fıkrasında belirtilen beş durumdan birinin gerçekleşmiş olması ve gerçekleşen bu olayın sigortalıyı hemen veya sonrasında bedenen ya da ruhen engelli hale getirmesi gerekmektedir. İlgili hüküm, bir kazanın ne gibi "hal ve durumlarda" iş kazası sayılacağını, "yer ve zaman" koşullarıyla sınırlayarak belirtmektedir.⁴¹ 5510 sayılı Kanun'un 13. maddesinde yer alan iş kazası tanımı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerinin uygulanabilmesi için hangi kazanın iş kazası sayılacağını düzenlemektedir. Bu hükümde yer alan tanıma uygun bir kaza meydana gelmesi durumunda 5510 sayılı Kanun'da düzenlenen

³⁸ Ali Güzel/Ali Rıza Okur/ Nürşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, Beta Basım, İstanbul 2021, s. 377-378.

³⁹ Sümer, Sosyal Güvenlik, s. 154; Cengiz, s. 128.

⁴⁰ RG. 16.06.2006 T., 26200 S.

⁴¹ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 376.

sigorta yardımları kazaya uğrayan sigortalıya veya ölümü halinde hak sahiplerine Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanacaktır. İş kazasına uğrayan sigortalıya sosyal sigorta yardımlarının yapılması için, işverenin kusurlu ya da sigortalının kusursuz olma koşulu aranmamaktadır.⁴² İşyerinde meydana gelen ancak işçinin gördüğü iş ile nedensellik bağı bulunmayan bir kaza da 5510 sayılı Kanun hükümlerine göre iş kazası olarak kabul edilecek, ancak işveren böyle bir kazadan sorumlu tutulamayacaktır.⁴³

İş kazası kavramını düzenleyen iki kanun hükmü birlikte değerlendirildiğinde görüyoruz ki; 6331 sayılı Kanun'un m. 3/1-g hükmünde iş kazasının tanımı yapılmış, 5510 sayılı Kanunda ise hangi hal ve durumların (kanunda sayılan beş durumun) iş kazası sayılacağı belirtilmiştir. 6331 sayılı Kanun'da yapılan iş kazası tanımı açısından şu eleştiriyi dile getirmekte fayda vardır. Doktrinde de kabul edildiği üzere, sadece işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen kazalar değil, 5510 sayılı Kanun'un m. 13/1-c hükmünde kabul edildiği gibi, "Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda" gerçekleşen kazalar da iş kazası olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle 6331 sayılı Kanun'da yapılan iş kazası tanımının, 5510 sayılı Kanun'a göre daha dar olması hem isabetli olmamış hem de aynı kavramı düzenleyen iki kanun hükmü arasında çelişki ortaya çıkmasına sebep olmuştur.⁴⁴

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun sorumluluğu açısından iş kazası kavramı ile işverenin sorumluluğu açısından iş kazası kavramı birbirinden farklıdır. İşverenin hukuki sorumluluğunu doğuran her kaza 5510 sayılı Kanun bakımından da iş kazası olmasına rağmen, 5510 sayılı Kanun bakımından iş kazası sayılan her kaza işverenin hukuki sorumluluğunu doğuran bir iş kazası değildir. Bir diğer ifadeyle, 5510 sayılı Kanun bakımından iş kazası kavramı işverenin sorumlu olduğu iş kazası kavramına göre daha geniş bir anlama sahiptir.⁴⁵ Bu anlamda iş hukuku

⁴² Sümer, Sosyal Güvenlik, s. 153; Cengiz, s. 129-130.

⁴³ Sümer, Sosyal Güvenlik, s. 154.

⁴⁴ Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 376-377.

⁴⁵ Sümer, Sosyal Güvenlik, s. 154.

anlamında her kaza sosyal güvenlik hukuku anlamında iş kazasıdır. Ancak sosyal güvenlik hukukuna göre, her iş kazası iş hukukuna göre mutlaka iş kazası değildir.⁴⁶

5510 sayılı Kanun anlamında iş kazasının unsurları; bir kazanın meydana gelmesi, kazaya uğrayanın 5510 sayılı Kanun anlamında sigortalı olması, kaza sonucunda sigortalının ruhen veya bedenen engelli hale gelmesi, kaza ile sigortalının uğradığı zarar arasında illiyet bağı bulunması ve kazanın maddede belirtilen (m. 13/1-a'dan 13/1-e'ye kadar sayılan) hallerden birine uygun olarak gerçekleşmesidir.⁴⁷ Bu sayılan unsurların birlikte gerçekleşmiş olması gerekmektedir.

IV. İŞ KAZASI BAĞLAMINDA YAŞAM HAKKININ KORUNMASI

6331 sayılı Kanun'da iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması konusunda işveren tarafından çalışanların bilgilendirilmesi ve eğitimi düzenlenmiştir. Bir diğer ifadeyle, 6331 sayılı Kanun açısından işverenin eğitim verme ve bilgilendirme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Her işçi sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışma hakkına sahiptir. İş ortamının risklerden arınmış olması bu açıdan son derece önemlidir. İş yerinde mevcut olan risklerin bertaraf edilebilmesi için öncelikle bu risklerin saptanması, ayıklanması ve tekrar oluşumunun engellenmesi gerekir. Bunun için de gerekli olan unsur, iş sağlığı ve güvenliği alanında eğitimidir.⁴⁸

6331 sayılı İSGK. m. 17'de "Çalışanların Eğitimi" başlığı altında iş sağlığı ve güvenliği eğitimi ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir ve bunun uygulanmasına ilişkin "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"⁴⁹ yürürlüğe girmiştir. Düzenlemenin amacı, işyerinde iş sağlığı ve güvenliği bilincinin oluşması ve çalışanlara işyerinde karşılaşılabilecekleri risklere (tehlike-

⁴⁶ Sümer, Sosyal Güvenlik, s. 155.

⁴⁷ Güzel/Okur/Caniklioglu, s. 378 vd.; Sümer, Sosyal Güvenlik, s. 144 vd.; Can Tuncay/Ömer Ekmekçi, Yeni mevzuat Açısından Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 264 vd.

⁴⁸ Zehra Gizem Ateş, "Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Eğitilmeleri", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 2, Y. 2020, s. 714.

⁴⁹ RG. 15.5.2013 T., 28648 S.

lere) karşı uymaları gereken kuralları öğretmektir.⁵⁰ İşçi sağlığı ve güvenliği eğitimi, işçilerin iş yerinde iş dolayısıyla karşı karşıya oldukları riskleri en aza indirebilmek için düzenli aralıklarla yapılan, bu alanda bilinç ve bilgi kazandırma çalışmalarıdır.⁵¹

İş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesinde iş sağlığı ve güvenliği açısından verilecek eğitim oldukça önemlidir. Bu eğitimin öncelikli fonksiyonu risklerin meydana gelmeden önce önlenmesidir. Bu bağlamda işyerinde işçiye temin edilen araç ve gereçlerin nasıl kullanılacağına öğretilmesi ve olası risklere karşı işçinin korunması yöntemlerine ilişkin eğitimin verilmesi gerekmektedir. Eğitim iş sağlığı ve güvenliği sorununun çözümünde önemli bir yere sahiptir; iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanabilmesi için, ilk olarak iş sağlığı ve güvenliği bilincinin oluşturulması şarttır.⁵² Çalışanlara güvenlik kültürü kazandırılmadığı takdirde hukuk kuralları iş kazaları ve meslek hastalıklarını önlemekte yetersiz kalacaktır.⁵³

İşverenlerin eğitim yükümlülüğü yanında 6331 sayılı İSGK. m. 16 gereğince, bilgilendirme yükümlülüğü de bulunmaktadır.⁵⁴ Bu bağlamda işverenler, iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışanların iş kazaları ve meslek hastalıklarına karşı etkin korunabilmeleri için çalışanları karşı karşıya bulundukları tehlikeler, mesleki riskler, alınması gerekli önlemler, yasal hak ve sorumlulukları konusunda bilgilendirmek zorundadır.⁵⁵ Çalışanların işyerinde karşılaşılabilecekleri risk ve tehlikeler, bunlara karşı alınan tedbirler, kendilerini ilgilendiren hak ve sorumluluklar gibi konularda bilgilendirilmeleri, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi konusunda oldukça etkili ve gereklidir. Zira, bu konularda doğru bir şekilde bilgilendirilmiş ve gerekli eğitimi almış

⁵⁰ Sümer, İş Sağlığı, s. 149-150.

⁵¹ Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 371; Sümer, İş Sağlığı, s. 149; Ateş, s. 715.

⁵² Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1443; Süzek, s. 912; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 371; Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 417.

⁵³ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1443 vd.; Sümer, İş Sağlığı, s. 149.

⁵⁴ Bilgilendirme yükümlülüğü konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Candan Albayrak Zincirlioğlu, "Covid 19 Salgını Özelinde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanması İşverenin ve Çalışanın Bilgilendirme Yükümlülüğü", Current Debates on Social Sciences 7 Human Studies, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2021, s. 266 vd.

⁵⁵ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1443; Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 372-373; Sümer, İş Sağlığı, s. 155; Süzek, s. 915.

olan çalışanlar, daha dikkatli hareket eder, alınan önlemlere uygun davranır ve alınmayan tedbirler konusunda işverenini uyarır.⁵⁶ Yasal düzenlemeler işverene bir iş kazası ya da meslek hastalığının meydana gelmemesi için gerekli sistemi kurma yükümlülüğü getirmektedir. Süreç yönetiminin düzgün ve etkili işleyebilmesi için tarafların yükümlülüklerini etkin bir şekilde yerine getirmesi oldukça önemlidir.⁵⁷ Bir iş kazası veya meslek hastalığının meydana gelmesi durumunda işverenin sorumluluğu tespit edilirken, işverenin işçiye eğitim verip vermediği ve bilgi verme yükümlülüğünü yerine getirip getirmediği dikkate alınacaktır. İşçinin bilgilendirilmemesi kusur oluşturacağından, eğitim ve bilgi verme yükümlülüklerinin yazılı olarak belgelenmesi, gerekli olduğunda tekrarlanması özel önem taşımaktadır.⁵⁸ 6331 sayılı Kanun iş kazası ve meslek hastalığı nedeniyle meydana gelen zararların doğmasını önlemeyi hedef aldığından, bu Kanun'un önleyici bir yaklaşımı benimsediğini söylemek yerinde olacaktır.

6331 sayılı Kanun, bazı istisnalar hariç, kamu ve özel sektördeki çalışanları diğer ifadeyle; işçi, memur ve diğer kamu görevlilerini kapsamına almaktadır. Bu Kanun ile iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin hem kamu hem özel sektör olmak üzere tüm faaliyet alanlarında ve tüm çalışanları kapsayacak şekilde uygulanması prensibine yer verildiği görülmektedir. 6331 sayılı Kanun ile her tür işyeri için risk değerlendirmesinin yapılması veya yaptırılması ön koşul olarak getirilmiştir. Çalışana, ciddi ve yakın tehlikeyle karşı karşıya kalması halinde çalışmaktan kaçınma hakkı verilmiş, hayati tehlike durumunda ise işyerlerinin tamamında veya bir bölümünde işin durdurulmasına olanak tanınmış olup kural ihlallerinde idari para cezalarının caydırıcılığı ve etkinliği arttırılmıştır. Bu anlamda iş sağlığı ve güvenliği alanında önleyici, iyileştirici ve koruyucu önlemleri içeren proaktif yaklaşımın benimsendiği görülmektedir.⁵⁹ 6331 sayılı Kanun'un temelinde önle-

⁵⁶ Ufuk Aydın, "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı Üzerine", *SİCİL İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 26, Haziran 2012, s. 13; Eren Yıldız, Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 80.

⁵⁷ Albayrak Zincirlioğlu, Bilgilendirme Yükümlülüğü, s. 276.

⁵⁸ Gülsevil Alpagut, "6331 sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu'nun Genel Esasları", *İÜHFİM*, C. 72, S. 2, Y. 2014, s. 41.

⁵⁹ Selahattin Erol, "İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda İşveren, Çalışan ve Devletin Rolü", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Y. 2015, S. 4, s. 118.

me ve koruma politikasının yer aldığı açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Öyle ki, kanun koyucu, işverene bir iş kazası meydana geldikten sonra bu kazanın neden olduğu araştırılarak kazanın bir daha olmaması için önlem alma değil, bir iş kazasının ya da meslek hastalığının meydana gelmemesi için gerekli sistemi kurma yükümlülüğü yüklemektedir. Bu nedenle Kanun, iş sağlığı ve güvenliği konusunda statik değil, sürekli gelişmeleri takip eden, mevcudu iyileştiren, geliştiren, denetleyen, dinamik bir anlayışı benimsemektedir.⁶⁰

Hukukumuzda işyerinde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili önlemlerin alınması konusundaki yükümlülük esas olarak işverene yüklenmiştir. Ancak devletin de bazı yükümlülüklerinin olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Devletin iş sağlığı ve güvenliği hukukundan doğan yükümlülükleri; iş sağlığı ve güvenliği mevzuatını oluşturmak, uygulanmasını sağlamak amacıyla gerekli teşkilatı kurmak ve denetim görevini yerine getirmektir.⁶¹ Böyle bir sorunun tek önleyicisi olarak Devletin gösterilmesi hakkaniyete uygun düşmeyeceğinden, devletin yanı sıra işverenler, işçi ve işveren örgütleri, çalışanlar, eğitim veren kurumlar ve araştırmacılar iş sağlığı ve güvenliğinde risklerin meydana getirdiği zararları ve etkileri en aza indirme konusunda yardımcı olabilirler.⁶² İş kazaları ve meslek hastalıklarını önleyici tedbirler geliştirilmeli; bu anlamda etkin bir şekilde işyerlerinde risk değerlendirme çalışmalarının yapılması, çalışanların görüşlerinin alınması, uzman personel bulundurulması, çalışanların işyerindeki tehlikeler konusunda bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve kişisel koruyucu donanımların kullanımında gerekli özenin gösterilmesi ve böylece iş sağlığı ve güvenliği kültürünün etkin bir şekilde yerleştirilmesi sağlanmış olmalıdır.⁶³ İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin sorunların aşılabilmesi için devletin güçlü bir iş teftiş örgütü kurması ve mevzuatın etkin uygulanmasını denetlemesi gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliği sisteminin daha etkin hale getirilmesi amacıyla devletin işverenlere tatmin edici oranda mali destekte bulunması düşünülebilir. Devlet tarafından yapılan denetimler arttırılarak, öngörülen cezaların caydırıcı olması amacıyla daha da ağırlaştırılması sağlanabilir. İş sağlığı ve güvenliği önlemleri-

⁶⁰ Çelik/Caniklioğlu/Canbolat/Özkaraca, s. 415-416.

⁶¹ Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 361.

⁶² Erol, s. 117.

⁶³ Erol, s. 118.

nin tam olarak alınmadığı işyerlerinde çalışma yapılmasına izin verilmeyebilir.⁶⁴

V. YAŞAM HAKKI KAVRAMI VE YAŞAM HAKKI İHLALİNE İLİŞKİN MAHKEME KARARLARI

İş kazaları sonucunda ölüm meydana gelebilir. Ölen kişinin yakınları iş kazası sonucu meydana gelen ölüm olayı nedeniyle ceza davası ile ölen işçinin mirasçıları maddi ve manevi tazminat davası açabilir, ayrıca destekten yoksun kalma tazminatı da talep edebilirler. İş kazaları nedeniyle açılacak davalar; yaralanma ve ölüm meydana gelmiş ise ceza davaları, tazminat taleplerinin olduğu hukuk davaları ve 5510 sayılı Kanun'un 21. maddesi gereğince Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından işverene veya üçüncü kişilere açılan rücu davaları şeklinde olabilir. Bu dava türlerinden sadece maddi ve manevi tazminat davası ile destekten yoksun kalma tazminatı çalışma konumuzun sınırları kapsamında kısaca incelenmiş; öncesinde ise yaşam hakkı kavramı genel hatlarıyla açıklanarak, yaşam hakkı ihlaline ilişkin Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına yer verilmiştir.

A. Yaşam Hakkı Kavramı

Yaşam hakkını çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür. En genel ifadeyle yaşam hakkı, bir kişinin insanca yaşayabilmesi için yapılması gerekenler şeklinde tanımlanabilir. Bu durumda sadece nefes almak ya da sadece hayatta olmak yaşam hakkını ifade etmek için yeterli değildir. Doktrinde yapılan tanıma göre, yaşam hakkı ilk olarak insanın fizik-biyolojik-psikolojik varlığını sorunsuz sürdürebilmesi için sağlık ve bütünlük içinde dünyaya gelebilmesi, sonrasında ise kazanmış olduğu hukuki kişilik ile beraber yaşamını sürdürebilmesi ve toplumun yararı için de olsa öldürülmemesidir.⁶⁵ Yaşama hakkı, kişiyi doğal olmayan ölümlere karşı korumakta ve yaşamın sürdürülmesini güvence altına almaktadır.⁶⁶

⁶⁴ Erol, s. 135.

⁶⁵ Bahri Savcı, Yaşam Hakkı ve Boyutları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 449, İnsan Hakları Merkezi Yayınları No. 1, Ankara 1980, s. 14; Cengiz Topel Çiftçioglu, "Yaşama Hakkı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2012, Y. 25, S. 103, 139-140.

⁶⁶ Doğru, s. 3.

En temel haklardan olan yaşam hakkı Anayasa ile güvence altına alınmıştır. Anayasanın 15. maddesinde belirtildiği üzere; *“Savaş, seferberlik veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencecelere aykırı tedbirler alınabilir.*

Birinci fıkrafta belirlenen durumlarda da savaş hukukuna uygun fiiller sonucu meydana gelen ölümler dışında, kişinin yaşama hakkına, maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne dokunulamaz; ...”. Bu maddede belirtildiği gibi, yaşam hakkı, olağanüstü hallerde dahi askıya alınamayacak bir haktır.

Yaşama hakkı, en temel insan hakkıdır. Bütün hakların ve özgürlüklerin varlığı için ön koşul olarak kabul edilmektedir. Diğer tüm hakların varlığı ve kullanımı bu hakka bağlıdır. Nitekim bu hak olmadan diğer haklarının kullanılması mümkün değildir. Devlet yalnızca insan yaşamına saygı gösterme (yaşamı yok etme yasağı) anlamında negatif bir yükümlülük değil, aynı zamanda insan yaşamını etkili olarak korumak, bunun ihlal edilmesi halinde caydırıcı nitelikteki etkin ceza hükümlerine yer vermek, ceza kovuşturmasını organize etmek yönünde pozitif yükümlülük altındadır.⁶⁷ Bu anlamda devletin, yaşam hakkı karşısında hem pozitif (aktif) hem de negatif (pasif) yükümlülüğü bulunmaktadır.⁶⁸ Her ne kadar insan hakları arasında hiyerarşik bir ayırım bulunmasa da, yaşam hakkının insanın varlığını koruması bakımından ve diğer insan haklarından faydalanabilmesini güvence altına alması bakımından bir öncelik ihtiva ettiği söylenebilir.⁶⁹

B. Yaşam Hakkı İhlaline İlişkin Mahkeme Kararları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, içtihat yoluyla insan haklarının korunmasını sürekli olarak geliştirmektedir.⁷⁰ Anayasa Mahkemesinin

⁶⁷ Çiftçioğlu, s. 143.

⁶⁸ AYM, 30.12.2010 T., 2007/78 E., 2010/120 K. gereğince, “Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığını koruma hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarındandır. Anayasa Mahkemesince belirtildiği gibi yaşam ve vücut bütünlüğü üzerindeki temel hak, devletlere pozitif ve negatif yükümlülük yükleyen haklardandır”. (Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2012-2013, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara 2015, s. 126-127).

⁶⁹ Oktay Bahadır, Yaşama Hakkı, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015, s. 39.

⁷⁰ Yüksel Metin, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşamın ve Sağlığın Korun-

bireysel başvuru kararlarında ve bu kararlara atıfta bulunulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında yaşam hakkı çerçevesinde pozitif yükümlülük, negatif yükümlülük ve usul yükümlülüğü olmak üzere devlete üç temel yükümlülük getirilmektedir.

Anayasa Mahkemesi kararlarında devletin pozitif yükümlülüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: *Pozitif yükümlülükler kapsamında devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşama hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevinin bulunması.*⁷¹ *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bir kararında, devletlere topraklarında yaşayan kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli önlemleri almaya yönelik pozitif bir yükümlülük yüklediğini vurgulamıştır.*⁷² Devletin pozitif yükümlülüğü, insan yaşamının etkili olarak korunması için gerekli önlemleri alması hususundaki sorumluluğudur.⁷³ Pozitif yükümlülüğün ortaya çıkması ve bu anlamda bir ihlalden söz edilebilmesi için; öncelikle, bir kişinin hayatına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumların olması, böyle bir durumlarda da makul ölçüler çerçevesinde ve sahip oldukları yetkiler kapsamında bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde kamu makamlarının önlem almakta başarısız olduklarının tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında pozitif yükümlülük kamu makamları üze-

ması ile İlgili Olarak Taraf Devletlere Yüklediği Pozitif Yükümlülükler", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 27, Güz 2010, s. 118.

⁷¹ Bedrettin Yalçın ve diğerleri, Başvuru No: 2014/16380, 9.1.2018, parag. 43, RG. 14.2.2018 T., 30332 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/RG/2014/16380>; erişim tarihi: 05.05.2024); Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013, parag. 51 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024); Tüm karar için ayrıca bkz. Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2012-2013, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara 2015, s. 111 vd.; AYM, 6.1.1999 T., 1999/68 E., 1999/1 K.

⁷² AİHM Kararı, Öneriyıldız/Türkiye, Başvuru No: 48939/99, 30.11.2004, parag. 71, 89, 90. ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-67614%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-67614%22]}); erişim tarihi: 15.05.2024).

⁷³ Ayşe Özkan Duvar, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi Çerçevesinde Yaşam Hakkının Korunmasında Devletin Yükümlülüğü", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, Aralık 2018, s. 668.

rinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanmamalıdır.⁷⁴ Dolayısıyla yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için yetkili makamlar somut tedbirler almaya zorlanması beklenemez.

Anayasa Mahkemesi kararlarında devletin negatif yükümlülüğü şu şekilde tanımlanmaktadır: *Yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak zarar veya son vermemek.*⁷⁵ Negatif yükümlülük, kural olarak devletin, organları aracılığıyla, hukuken izin verilen istisnai durumlar dışında, bireyin yaşamını ortadan kaldırma yükümlülüğüdür.⁷⁶ Devletlerin, hakların kullanılmasına müdahale etmemesini gerektiren negatif yükümlülüklerin her zaman Avrupa Sözleşmesinin özünden kaynaklandığı kabul edilmektedir.⁷⁷ Görüldüğü üzere, pozitif ve negatif yükümlülük türü nitelik olarak birbirinden farklıdır. Pozitif yükümlülükler devletlerin pozitif müdahalesini gerektirirken, negatif yükümlülükler devletlerin müdahaleden kaçınmasını gerektirmektedir.⁷⁸

Anayasa Mahkemesi kararlarında devletin “usul yükümlülüğü” (usulü yükümlülük) şeklinde adlandırılan üçüncü yükümlülük ise şu şekilde tanımlanmıştır: *Devletin doğal olmayan her ölüm olayının (yaşama hakkına ilişkin her tecavüzün) sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırmasını sağlayabilecek etkili resmi bir soruşturma yürütmesi.*⁷⁹

⁷⁴ Bedrettin Yalçın ve diğerleri, Başvuru No: 2014/16380, 9.1.2018, parag. 46, RG. 14.2.2018 T., 30332 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/16380>; erişim tarihi: 05.05.2024); Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013, parag. 53 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024); Necla Kara ve diğerleri, Başvuru No: 2018/5075, 15.3.2022, parag. 75, RG. 25/5/2022 T., 31846 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/5075>; erişim tarihi: 05.05.2024).

⁷⁵ Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013, parag. 51 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024).

⁷⁶ Özkan Duvan, s. 663.

⁷⁷ Jean-François Akandji-Kombe, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler, İnsan Hakları El Kitapları, No. 7, 1. Baskı, Avrupa Konseyi Yayınları, Belçika 2008, s. 5.

⁷⁸ Akandji-Kombe, s. 11.

⁷⁹ Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013, parag. 54 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024); Bedrettin Yalçın ve diğerleri, Başvuru No: 2014/16380, 9.1.2018, parag. 50, RG. 14.2.2018 T., 30332 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/16380>; erişim tarihi: 05.05.2024); Yıldız Cingöz, Başvuru No: 2019/16011, 19.1.2022, parag. 38, RG. 12.4.2022 T., 31807 S. (<https://kararlarbilgibankasi.ana->

Usul yükümlülüğü, devletin pozitif yükümlülüğünün bir uzantısı olarak görülebilir. Bu yükümlülük genellikle ölümle sonuçlanmış olaylarla ilgili taraf devletin resmi makamlarınca etkili bir soruşturma yürütülmesiyle ilişkilidir. Negatif ve pozitif yükümlülük ihlallerinden farklı olarak usul yükümlülüğün ihlali, ölüm sonucunun gerçekleşmesinden sonraki süreçte söz konusu olabilmektedir.⁸⁰ *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bir kararında belirtildiği üzere*, bu yükümlülük devletlerin, ölüm sebebinin belirlenmesi ve kusurlu olanların sorumlu tutulabilmeleri için etkili bir bağımsız adli sistem kurmalarını gerektirmektedir.⁸¹ Usul yükümlülüğünün gerektirdiği “etkili bir yargısal sistem kurma” yönündeki pozitif yükümlülük, her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Ölüm olayının kendi meydana geliş şekline göre, kasta dayanmayan ve genel olarak ihmal suretiyle ortaya çıkan ölüm olaylarında, mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir.⁸² *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bir kararında belirttiği üzere*, yaşama hakkının korunması, kamu görevlileri tarafından kullanılan şiddetin belli koşullar altında hukuka uygun mu, aykırı mı olduğunun bağımsız bir şekilde incelenmesini, bu konularda kamu görevlilerinden hesap sorulabilmesini gerekli kılar.⁸³ Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda, bunların sorumlulukları altında meydana gelen ölümler için hesap

yasa.gov.tr/BB/2019/16011); Necla Kara ve diğerleri, Başvuru No: 2018/5075, 15.3.2022, parag. 77, RG. 25.5.2022 T., 31846 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/5075>; erişim tarihi: 05.05.2024).

⁸⁰ Özkan Duvan, s. 674.

⁸¹ AİHM Kararı, Calvelli ve Ciglio/İtalya, Başvuru No: 32967/96, 17.01.2002, parag. 49 vd. ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22002-5597%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22002-5597%22]}); erişim tarihi: 15.05.2024).

⁸² Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013, parag. 59 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024); Bedrettin Yalçın ve diğerleri, Başvuru No: 2014/16380, 9.1.2018, parag. 51, RG. 14.2.2018 T., 30332 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/16380>; erişim tarihi: 05.05.2024); Necla Kara ve diğerleri, Başvuru No: 2018/5075, 15.3.2022, parag. 78, RG. 25.5.2022 T., 31846 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/5075>; erişim tarihi: 05.05.2024).

⁸³ AİHM Kararı, Kaya/Türkiye, Başvuru No: No. 22535/93, 16.02.1998, parag. 86-87. ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22002-6676%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-6676%22]}); erişim tarihi: 15.05.2024).

vermelerini sağlamaktır.⁸⁴ Usulü yükümlülükler, kişilerin daha iyi bir şekilde korunması için iç hukuk prosedürlerinin düzenlenmesini gerektiren ve nihayetinde hakların ihlallerine karşı yeterli hukuk yollarını gerektiren yükümlülüklerdir. Dolayısıyla usulü yükümlülükler, devletin etkili ve caydırıcı cezai mevzuat çıkarma görevine karşı bir arka plan oluşturmaktadır.⁸⁵

Devletin ilgili kurumları yukarıda sayılan üç unsuru yerine getirmedikleri takdirde sorumlulukları doğmakta ve bir ihlalden söz etmek mümkün olabilmektedir. Alınması gerekli tedbirler alınmadığı ya da eksik alındığı için meydana gelen iş kazasında işverenin ihmalden söz edilecektir. Ayrıca, ilgili kurumların ya da yetkili makamların etkin denetim yapmaması, bir diğer ifadeyle meydana gelebilecek olası sonuçlar öngörülebildiği halde bu riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemler almaması durumunda da yaşam hakkı ihlalinden söz edilebilecektir.

Ülkemizde son yıllara baktığımızda İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi'nin (İSİG) raporuna göre, Türkiye'de 2022 yılında en az 1843 işçi iş kazalarında veya işe giderken ya da çalışma ortamında geçirdiği rahatsızlıklar sonucunda hayatını kaybetmiştir. 2023 yılının Aralık ayında da 154 işçi olmak üzere 2023 yılında en az 1929 işçi hayatını kaybetmiştir. 2024 yılının Mayıs ayında ise 139 işçi, yılın ilk beş ayında en az 738 işçi hayatını kaybetmiştir.⁸⁶ ILO'nun tahminlerine göre, dünya çapında yaklaşık her yıl 2,3 milyon kadın ve erkek işle ilgili kazalar ve hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmekte; bu durum her

⁸⁴ Bedrettin Yalçın ve diğerleri, Başvuru No: 2014/16380, 9.1.2018, parag. 50, RG. 14.2.2018 T., 30332 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/16380>; erişim tarihi: 05.05.2024); Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013, parag. 54 (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024); benzer yöndeki AİHM kararları için bkz. Anguelova/Bulgaristan, Başvuru No: 38361/97, 13.06.2002, parag. 137 (<https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/Anguelova%20v.%20Bulgaria.pdf>; erişim tarihi: 05.05.2024); Jasinskis/Letonya, Başvuru No: 45744/08, 21.12.2010, parag. 72 ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2245744/08%22\],%22itemid%22:\[%22001-102393%22\]0](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2245744/08%22],%22itemid%22:[%22001-102393%22]0)); erişim tarihi: 15.05.2024).

⁸⁵ Akandji-Kombe, s. 16.

⁸⁶ <https://isigmeclisi.org/is-cinayetleri-raporlari> (erişim tarihi: 07.07.2024).

gün 6000'den fazla ölüme karşılık gelmektedir.⁸⁷ Yaşama hakkı Anayasamızda ve uluslararası düzenlemelerde güvence altına alınmıştır. Yaşama hakkını güvence altına alan hükümler ile devlete kişilerin yaşama hakkını koruma yönünde pozitif bir yükümlülük yüklenmektedir. Devletin kişilerin yaşam hakkının korunması açısından pozitif yükümlülüğü olduğu kadar negatif yükümlülüğü de bulunmaktadır. Bu anlamda çalışanların yaşam hakkı açısından devletin yükümlülüğü iş kazası ve meslek hastalığı gibi riskler gerçekleşmeden ve çalışanların yaşamı herhangi bir zarara uğramadan önce yapması ve yapmaması gerekenlerden oluşmaktadır.

VI. İŞ KAZASINDAN KAYNAKLANAN YAŞAM HAKKI İHLALİNDE İŞVERENİN HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞU

Ölümlle sonuçlanan bir iş kazasında, iş kazasından kaynaklanan zararların tazmini gündeme gelmektedir. İşverenin iş kazasından doğan sorumluluğunu, hukuki ve cezai sorumluluk olarak ikiye ayırmak gerekir.

A. İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğu

İşverenin hukuki sorumluluğunun kapsamını maddi tazminat, destekten yoksun kalma tazminatı ve manevi tazminat oluşturmaktadır.

1. Maddi Tazminat

İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması nedeniyle işçinin ölmesi veya herhangi bir şekilde zarar görmesi halinde, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından karşılanmayan zararı için işverene, maddi ve manevi tazminat davası açılabilir. Bir diğer ifadeyle, işverenin iş sağlığı ve güvenliği kurallarına aykırı fiili nedeniyle zarar gören işçi veya yakınlarının işverene karşı açtıkları tazminat davaları, sosyal sigorta mevzuatı dışında kalan zararların ödetilmesi ilkesine dayanmaktadır.⁸⁸

⁸⁷ ILO World Statistic, [https://www.ilo.org/resource/world-statistic#:~:text=Worldwide%2C%20there%20are%20around%20340,of%20accidents%20and%20ill%20health.\(erişim tarihi: 05.05.2024\).](https://www.ilo.org/resource/world-statistic#:~:text=Worldwide%2C%20there%20are%20around%20340,of%20accidents%20and%20ill%20health.(erişim tarihi: 05.05.2024).)

⁸⁸ Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 404.

Gerekli iş sağlığı ve güvenliği önlemleri alınmadığı için iş kazası veya meslek hastalığına maruz kalan ve bu nedenle bedensel ve ruhsal bütünlüğünün ihlali sonucu malvarlığında zarar oluşan işçi, işveren-den maddi tazminat talep edebilir.⁸⁹ Maddi tazminatın amacı, zarar verici olay meydana gelmese idi, zarar gören, malvarlığı açısından hangi durumda bulunacak idiyse, o durumun yeniden kurulmasıdır.⁹⁰ Maddi tazminat talebinin dayanağı, Türk Borçlar Kanunu'nun 54. maddesidir. TBK. m. 54'te "Bedensel zarar" başlığı altında tedavi giderlerinin, kazanç kaybının, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpların ve ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıpların bedensel zararlar olduğu belirtilmektedir. Bu maddede sayılan hususlar talep edilebilecektir. Maddi tazminat bakımından karşılanması gereken zarar, bedensel ve ruhsal zararın neden olduğu kayıplardır.⁹¹ Maddi tazminat, iş kazası veya meslek hastalığının ortaya çıktığı tarih ile yaşam süresinin sona ermesine kadar geçecek süreçte kaza ve hastalık nedeniyle maruz kalacağı her türlü gelir kaybına ilişkindir.⁹² Dolayısıyla işçinin veya yakınlarının hak kazanaacağı maddi tazminat miktarı, ortaya çıkan zarar miktarı ile sınırlıdır.⁹³

2. Destekten Yoksun Kalma Tazminatı

Destek kavramı ile, bir başkasının veya başkalarının geçimini kısmen veya tamamen karşılayan veya ileride ona bakması kuvvetle muhtemel olan kişi ifade edilmektedir.⁹⁴

Destekten yoksun kalma zararının doğabilmesi için, ölen kişinin üçüncü bir kişiye destek olması, yardımda bulunması veya gelecekte destek olmasının muhtemel olması gereklidir.⁹⁵ Bir diğer ifadeyle, ölen kişinin geride kalanın veya kalanların geçimini kısmen veya tamamen sağlayacak şekilde fiilen, düzenli ve sürekli olarak onlara yardım et-

⁸⁹ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1516.

⁹⁰ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s. 784.

⁹¹ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1516.

⁹² Eyrenci/Taşkent/Ulucan/Baskan, s. 404.

⁹³ Cengiz, s. 134.

⁹⁴ Sermet Akman/Haluk Burcuoğlu/Atilla Altop, Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993, s. 59, s. 620; Narter, s. 771.

⁹⁵ Narter, s. 775.

mesi, olayların akışına göre ölüm vuku bulmasaydı yakın bir gelecekte de bu yardımı sağlayacak olması gerekmektedir, böyle bir beklentinin varlığı da yeterlidir.⁹⁶ Ölenin bu yardımı dolayısıyla ölene “destek” denilmektedir.⁹⁷ Bir kimseyi başkası için destek haline getiren yardımlarda, düzenlilik ve süreklilik unsurları bulunmaktadır.⁹⁸

İşçinin hayattayken geçimini sağladığı kişiler, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması nedeniyle iş kazasına maruz kalan işçinin ölümü halinde, TBK. m. 53 ve m. 55 hükümlerine dayanarak, işverenden “destekten yoksun kalma tazminatı” adı verilen bir tazminat talebinde bulunabilirler. Destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilecek olanlar, anne, baba, kardeş, eş ve çocuklar olabilir. Bunların dışında imam nikahlı eşler, nişanlılar ya da birlikte yaşayanlar da destekten yoksun kalan olarak kabul edilebilir.⁹⁹

Destekten yoksun kalma tazminatı talep edilebilmesi bazı koşulları gereklidir. Bu koşullar; destek olan işçinin ölümü, destekten yoksun kaldığı iddiasında bulunan kişi ile iş kazası ve meslek hastalığından dolayı ölen işçi arasında destek ilişkisinin bulunması, desteğin yani ölen işçinin bakım gücünün olması ve destekten yoksun kalanın da bakım ihtiyacının bulunmasıdır.¹⁰⁰ Destekten yoksun kalma tazminatı ile desteklenenin tazminini talep ettiği zarar, ölüm vuku bulmasaydı

⁹⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 621; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1519; Cengiz, s. 136; Yargıtay’ın bir kararına göre de “Bu tazminatın amacı, ölüm olayı olmasaydı ölenin yardımda bulunduğu kimselere yardımda bulunmaya devam edeceğinin düşünülmesi ve ölüm olayının bu süreci kesmesi sonucu destekten yararlanan kimselerin uğradıkları zararın peşin ve toptan şekilde tazmin edilmesi, bu kimselerin ölüm olayından önceki durumlarına kavuşturulmasıdır. Eş söyleyişle amaç, destekten yoksun kalanların desteğin ölümünden önceki yaşamlarındaki sosyal ve ekonomik durumlarının korunmasıdır”. Yarg. 21. HD. 14.05.2018 T., 2016/18709 E., 2018/4747 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

⁹⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 620; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1519; Narter, s. 775; Cengiz, s. 136.

⁹⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 621; Bu husus Yargıtay’ın bir kararında da belirtilmiştir. Bu karara göre, “destek” sayılabilmek için, yardımın eylemli olması ve ölümden sonra da düzenli bir biçimde devam edeceğinin anlaşılması yeterlidir.” Yarg. 21. HD. 14.05.2018 T., 2016/18709 E., 2018/4747 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

⁹⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 624-627; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1519.

¹⁰⁰ Narter, s. 787-791; ayrıca bkz. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 628 vd.

desteğin sağlayacağı varsayılan bakım giderlerinin toplamından ibarettir.¹⁰¹

3. Manevi Tazminat

Manevi tazminat TBK. m. 56'da düzenlenmiştir. Bu madde gereğince, *"Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir. Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir"*. Hükmünden anlaşıldığı üzere, iş kazası sonucu cismani zarara uğrayan işçi veya işçinin ölümü halinde yakınları, maruz kalınan manevi zararın tazminini talep edebilirler. Manevi zararda kişilik haklarında bir eksilme olduğundan, manevi tazminatın miktarı belirlenirken hâkimin takdiri büyük rol oynamaktadır.¹⁰²

Manevi tazminat, zarar görenin kişilik haklarında iradesi dışında meydana gelen eksilmenin giderilmesidir.¹⁰³ Manevi tazminat ile karşılanmak istenen "manevi zarar", cismani zarar sonucu oluşan bedensel ve ruhsal ızdıraplar, duyulan elem ve acılardır.¹⁰⁴ Manevi zarar, bir kimsenin hukuka aykırı bir fiil yüzünden çektiği, bedeni acılarla ruhi elem ve üzüntülerin hepsidir.¹⁰⁵ Manevi zarar, gerçek anlamda zarar olmadığından malvarlığında bir azalmayı ifade etmez.¹⁰⁶

Ölüm halinde manevi tazminat talebinde bulunabilecek olanlar, ölen işçinin anne ve babası, eşi, çocukları, kardeşleri, nişanlısı, evlatlığı ve yakın akrabalarıdır.¹⁰⁷ Dolayısıyla ölen işçi ile duygusal bağılılığı bulunan kişiler manevi tazminat talebinde bulunabilir. Ancak bura-

¹⁰¹ Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1520; Cengiz, s. 136.

¹⁰² Yargıtay'ın bir kararına göre, "Manevi tazminatın tutarını belirleme görevi hâkimin takdirine bırakılmış ise de hükmedilen tutarın uğranılan manevi zararlarla orantılı, duyulan üzüntüyü hafifletici olması gerekir". Yarg. 21. HD. 04.04.2019 T., 2018/3879 E., 2019/2568 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

¹⁰³ Eren, s. 802.

¹⁰⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 655 vd.; Mollamahmutoğlu/Astarlı/Baysal, s. 1521.

¹⁰⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 655.

¹⁰⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 655.

¹⁰⁷ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s. 660-661; Narter, s. 842-846.

da önemli olan husus, duygusal yakınlığın kanıtlanmasıdır. Manevi tazminat isteyebilmek için ölen kişi ile aralarında içsel ve gerçek bir duygu bağının varlığı ve ölüm nedeniyle beden ve ruh sağlıklarının derinden sarsılmış olması gerekmektedir.¹⁰⁸

B. İşverenin İş Kazasından Doğan Cezai Sorumluluğu

İş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması sonucu işçinin ölmesi durumunda, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu¹⁰⁹ m. 85'te düzenlenen "taksirle öldürme" suçu meydana gelmektedir. TCK. m. 22/2'ye göre, "*Taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleşti-rilmesidir.*" Hükümden anlaşılacağı üzere, taksirde dikkat ve özen yükümlülüğünün ihlali ve bu ihlal sonucu oluşan neticenin istenmemesi söz konusu olmaktadır. TCK. m. 85'e göre, "*Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" (m. 85/1). "*Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*" (m. 85/2).

Bir işyerinde iş kazasının meydana gelmesinde birden fazla kişinin taksirli davranışı söz konusu olabilir. Bir başka ifadeyle, bir işyerinde iş kazasının meydana gelmesinde birden fazla kişi üzerlerine düşen iş sağlığı ve güvenliği yükümlülüklerine aykırı davranmış olabilir. Ceza sorumluluğu kişisel olduğundan, ölümle sonuçlanan iş kazalarında duruma göre gerçek kişi işverenin, tüzel kişilerde organizasyon şeması içinde bu konuda sorumlu yönetim kurulu üyesinin, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ile görevli her kademedeki işveren vekillerinin ve iş güvenliği uzmanları ile işyeri hekimlerinden hangisinin veya hangilerinin bu sonucun ortaya çıkmasında (eğer varsa) kusurunun olduğu incelenecektir.¹¹⁰ 5237 sayılı TCK. m. 22/5 gereğince, "*Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.*"

5237 sayılı TCK. m. 85 gereğince, taksirle ölüme neden olan kişi, suçun faili olacaktır. TCK. m. 85 ile m. 22 birlikte değerlendirildiğinde,

¹⁰⁸ Narter, s. 846; Cengiz, s. 137.

¹⁰⁹ RG. 12.10.2004 T., 25611 S.

¹¹⁰ Süzek, s. 935.

“yükümlü olduğu dikkat ve özeni yerine getirmeyen” kişi, iş kazası ve meslek hastalığı sonucu meydana gelen ölümden sorumlu olacaktır.¹¹¹

İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması, hem 6331 sayılı Kanun m. 26 gereğince hem de 4857 sayılı İş Kanunu’nun “İş hayatının denetim ve teftişi ile ilgili hükümlere aykırılık” başlıklı 107. maddesi gereğince idari para cezasını gerektirmektedir. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlere aykırılık halinde Kanunda öngörülen idari para cezaları 6331 sayılı Kanun m. 26/2 gereğince, Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürünce verilir. Verilen idari para cezaları tebliğinden itibaren otuz gün içinde ödenir. İdari para cezaları tüzel kişiliği bulunmayan kamu kurum ve kuruluşları adına da düzenlenebilir.

Ceza muhakemesine konu iş kazalarında, iş müfettişlerinin iş kazası öncesi işyeri hakkında, SGK müfettişlerinin ise iş kazası sonrası vaka hakkında raporu ceza dosyasında yer almalıdır. Somut fiilin belirlenmesi amacıyla, işçinin özlük dosyasının ve gerekli eğitimleri aldığına ilişkin sertifika ve tutanakların, hastane raporları, ölüm söz konusu ise otopsi ve ölü adli muayene raporu savcılık tarafından soruşturma dosyası için ilgililerden tedarik edilmelidir.¹¹²

İş kazaları nedeniyle yapılan ceza muhakemelerinde, kusur değerlendirmesi ve tespitin teknik bilirkişilere yaptırılması usulü terk edilmelidir. Uzmanlaşmamış bilirkişilere rapor yazdırılmamalı, kusur değerlendirmesi bilirkişiden istenecek ise bilirkişi heyetinde mutlaka iş sağlığı ve güvenliği hukuku veya ceza ve ceza muhakemesi hukuku dallarıyla uğraşan akademisyenler yer almalıdır.¹¹³

SONUÇ

İş sağlığı ve iş güvenliği önlemlerinin temel amacı, iş kazalarının meydana gelmeden önce önlenmesidir. Ancak her yıl engellenebilecek durumlara bağlı olarak azımsanmayacak kadar kişi iş kazaları nedeniyle yaşamını yitirmektedir. ILO’nun tahminlerine göre, dünya çapında yaklaşık her yıl 2,3 milyon kadın ve erkek işle ilgili kazalar ve

¹¹¹ Süzek, s. 935.

¹¹² Halid Özkan, “İş Kazalarından Doğan Ceza Sorumluluğunda Kusur Tespiti”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 20, S. 1, Y. 2016, s. 563.

¹¹³ Özkan, s. 565.

hastalıklar nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu rakam bir günde 6000'den fazla kişinin ölümü anlamına gelmektedir. İşyerinde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmaması veya eksik alınması nedeniyle meydana gelen iş kazalarının ölümle sonuçlanması çok açık bir şekilde Anayasa ile güvence altına alınan ve en temel insan hakkı olan yaşam hakkının ihlal edilmesine sebep olmaktadır. Yaşama hakkı hem Anayasamızda ve hem de uluslararası düzenlemelerde güvence altına alınmıştır. Yaşam hakkının korunması açısından devletin pozitif ve negatif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu anlamda çalışanların yaşam hakkı açısından devletin yükümlülüğü iş kazası ve meslek hastalığı gibi riskler meydana gelmeden ve çalışanların yaşamı herhangi bir zarara uğramadan önce yapması ve yapmaması gerekenlerden oluşmaktadır.

Günümüzde çok sayıda işçinin iş kazası nedeniyle ölmesi ya da iş göremez hale gelmesi, kayıtlı olmayan işyerleri veya kayıt dışı çalışanlar da dikkate alındığında, işveren tarafından işçilerin sağlık ve güvenliklerinin sağlanmasının oldukça önemli olduğunu göstermektedir. İş kazalarını engellemek için önleyici tedbirlere öncelik verilmesi isabetli olacaktır. Bu konuda devlete, işverenlere ve işçi sendikalarına büyük görevler düşmektedir. Kazaların önlenmesi ilk önce işgücü kaybındaki düşüşleri azaltacaktır; iş gücü kaybındaki düşüşlerin azalması da verimlilik artışı ve etkin üretimle, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmuş olacak; bunun sonucunda elde edilen kazanç da ulusal refahı artıracaktır.¹¹⁴

Devletin iş sağlığı ve güvenliğini tüm çalışanlar için etkin bir şekilde sağlaması için etkili bir iş sağlığı ve güvenliği mevzuatı oluşturması, gerekli gözetim ve denetimi sağlayacak organizasyonu oluşturması; güçlü bir iş teftiş örgütü kurması ve mevzuatın etkin uygulanmasının denetlenmesi ve gerekli durumlarda hukuki, idari ve cezai yaptırımların uygulanmasını sağlaması gerekmektedir.¹¹⁵ İşyerlerinde etkili bir şekilde iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınması iş kazalarını önemli ölçüde azaltacaktır. Alınan etkin önlemler sonucu işçi kayıpları yaşanmayacağından yaşam hakkı da ihlal edilmiş olmayacaktır.

¹¹⁴ Güzel/Okur/Canıklıoğlu, s. 371.

¹¹⁵ Süzek, s. 901.

Kaynakça

Kitaplar

- Akandji-Kombe Jean-François, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Pozitif Yükümlülükler, İnsan Hakları El Kitapları, No. 7, 1. Baskı, Avrupa Konseyi Yayınları, Belçika 2008.
- Akman Sermet/Burcuoğlu Haluk/Altıp Atila, Tekinay Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1993.
- Akın Levent, İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat, Yetkin Yayınları, Ankara 2001.
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, İkinci Tıpkı Basım Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara 1992, S. 10.
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Ankara 1977, (İkinci Tıpkı Basım Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara 1991), S. 14.
- Bahadır Oktay, Yaşama Hakkı, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2015.
- Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2012-2013, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara 2015.
- Çelik Nuri/Caniklioğlu Nurşen/Canbolat Talat/Özkaraca Ercüment, İş Hukuku Dersleri, 34. Bası, Beta Basım, İstanbul 2021.
- Doğru Osman, Yaşama Hakkı Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi- 5, Ankara 2018.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No. 344, Ankara 1974.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 21. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.
- Eyrenci Öner/Taşkent Savaş/Ulucan Devrim/Baskan Esra, İş Hukuku, 10. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2020.
- Güzel Ali/Okur Ali Rıza/Caniklioğlu Nurşen, Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Bası, Beta Basım, İstanbul 2021.
- Mollamahmutoğlu Hamdi/Astarlı Muhittin/Baysal Ulaş, İş Hukuku, 7. Baskı, LYKE-ION Yayıncılık, Ankara 2022.
- Mollamahmutoğlu Hamdi/Astarlı Muhittin/Baysal Ulaş, İş Hukuku, 6. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2014. (İş Hukuku)
- Narter Sami, İş Sağlığı ve Güvenliğinde İdari, Cezai ve Hukuku Sorumluluk, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Savcı Bahri, Yaşam Hakkı ve Boyutları, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 449, İnsan Hakları Merkezi Yayınları No. 1, Ankara 1980.
- Sümer Haluk Hadi, İş Hukuku, 25. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020. (İş Hukuku)
- Sümer Haluk Hadi, İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020. (İş Sağlığı)
- Sümer Haluk Hadi, Sosyal Güvenlik Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2023. (Sosyal Güvenlik)

Süzek Sarper, *İş Hukuku*, 21. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2021.

Tuncay Can/Ekmekçi Ömer, *Yeni mevzuat Açısından Sosyal Güvenlik Hukukunun Esasları*, 2. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul 2009.

Yıldız Eren, *Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yükümlülükleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.

Yılmaz Ejder, *Hukuk Sözlüğü*, Yetkin Yayınları, Ankara 2002.

Makaleler

Akı Erol, “6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve Çalışma Yaşamına Etkileri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (Özel Sayı), Prof. Dr. M. Polat Soyer’e Armağan I, C. 15, Özel Sayı, 2013, İzmir, (Basım Yılı 2014), 3-24.

Akın Levent, “Covid 19’un İş İlişkilerine Olası Etkileri”, *Çimento İşveren Dergisi*, C. 34, S. 3, Mayıs 2020, ss. 16-71. (Covid 19)

Albayrak Candan, “Küreselleşme ve Ekonomik Krizin İş Hukukuna Etkisi”, *TBB Dergisi*, 2012, S. 98, ss. 165-202.

Albayrak Zincirlioğlu Candan, “Covid 19 Salgını Özelinde İş Sağlığı ve Güvenliğinin Sağlanmasında İşverenin ve Çalışanın Bilgilendirme Yükümlülüğü”, *Current Debates on Social Sciences 7 Human Studies*, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara 2021, ss. 264-278. (Bilgilendirme Yükümlülüğü)

Alpagut Gülsevil, “6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun Genel Esasları”, *İÜHFMD*, C. 72, S. 2, Y. 2014, ss. 31-46.

Ateş Zehra Gizem, “Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından Eğitilmeleri”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 28, S. 2, Y. 2020, ss. 713-744.

Aydın Ufuk, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Tasarısı Üzerine”, *Sicil İş Hukuku Dergisi*, Y. 7, S. 26, Haziran 2012, ss. 10-18.

Bakır Hasan, “Neo-Liberalizm, Küresel Kriz ve Emek Piyasasında Yaşanan Dönüşümler; Güney Avrupa Bağlamında bir Değerlendirme”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018, Cilt:18, Yıl:18, Sayı: 3, 18: 1-30.

Bulut Nihat, “Küreselleşme: Sosyal Devletin Sonu mu?”, *AÜHFD*, Ankara 2003, C. 52, S. 2, ss. 173-197.

Cengiz İhtar, “İşverenin İş Kazasından Doğan Hukuki Sorumluluğu”, *TAAD*, Nisan 2018, Yıl: 9, S. 34, ss. 123-142.

Centel Tankut, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun Uygulama Alanı ve Kapsamı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* (Özel Sayı), Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, C. 19, S. 2, 2013, ss. 79-84.

Çiftçi Cengiz Topel, “Yaşama Hakkı”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2012, Y. 25, S. 103, ss. 137-168.

Erol Selahattin, “İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda İşveren, Çalışan ve Devletin Rolü”, *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Y. 2015, S. 4, ss. 115-138.

Kabakçı Mahmut, “İş Sağlığı ve Güvenliğinin Hukuk Sistemindeki Yeri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2009, S. 86, ss. 249-267.

Metin Yüksel, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Yaşamın ve Sağlığın Korunması ile İlgili Olarak Taraf Devletlere Yüklediği Pozitif Yükümlülükler”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 27, Güz 2010, ss. 111-132.

- Özkan Duvan Ayşe, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. maddesi Çerçevesinde Yaşam Hakkının Korunmasında Devletin Yükümlülüğü”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt 24, Sayı 2, Aralık 2018, ss. 660-681.
- Özkan Halid, “İş Kazalarından Doğan Ceza Sorumluluğunda Kusur Tespiti”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 20, S. 1, Y. 2016, s. 511-572.
- Sevimli K. Ahmet, “Türk Borçlar Kanunu m. 417 ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu Işığında Genel Olarak İşçinin Kişiliğinin Korunması”, *Çalışma ve Toplum*, 2013/1, C. 1, S. 36, ss. 107-148.
- Şenkal Abdülkadir/Doğan Mahmut, “Sosyal Politika ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Y. 2012, C. 9, S. 17, ss. 63-80.
- Şişli Zeynep, “İnsan Hakları Bağlamında Çalışan Sağlığı Açısından Devletin Yükümlülükleri: Telafi Mi, Koruma Mı?”, *İzmir Barosu Dergisi*, Eylül 2019, Yıl: 84, S. 3, ss. 167-208.
- Tiftik Mustafa/Adıgüzel Ayşe, “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na Göre Genel HizmetSözleşmesinde İşverenin İşçiyi Koruma Borcu”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, 2016/1, ss. 319-356.

Mahkeme Kararları

- AYM, 23.5.1977 T., 1972/2 E., 1972/28 K. (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1972-28-nrm.pdf>, erişim tarihi: 03.01.2023).
- AYM, 18.3.1976 T., 1975/198 E., 1976/18 K. (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/1976-18-nrm.pdf>, erişim tarihi: 03.01.2023).
- AYM, 30.12.2010 T., 2007/78 E., 2010/120 K.
- Bedrettin Yalçın ve diğerleri, Başvuru No: 2014/16380, 9.1.2018, RG. 14.2.2018 T., 30332 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/16380>; erişim tarihi: 05.05.2024).
- Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, Başvuru No: 2012/752, 17.9.2013. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2012/752>; erişim tarihi: 05.05.2024).
- AYM, 6.1.1999 T., 1999/68 E., 1999/1 K.
- AIHM Kararı, Öneriyıldız/Türkiye, Başvuru No: 48939/99, 30.11.2004. ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-67614%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-67614%22]); erişim tarihi: 15.05.2024).
- Necle Kara ve diğerleri, Başvuru No: 2018/5075, 15.3.2022, RG. 25.5.2022 T., 31846 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/5075>; erişim tarihi: 05.05.2024).
- Yıldız Cingöz, Başvuru No: 2019/16011, 19.1.2022, RG. 12.4.2022 T., 31807 S. (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/16011>).
- AIHM Kararı, Calvelli ve Ciglio/İtalya, Başvuru No: 32967/96, 17.01.2002. ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22002-5597%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22002-5597%22]); erişim tarihi: 15.05.2024).
- AIHM Kararı, Kaya/Türkiye, Başvuru No: No. 22535/93, 16.02.1998. ([https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22002-6676%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22002-6676%22]); erişim tarihi: 15.05.2024).
- Anguelova/Bulgaristan, Başvuru No: 38361/97, 13.06.2002. (<https://www.equalrightstrust.org/ertdocumentbank/Anguelova%20v.%20Bulgaria.pdf>; erişim tarihi: 05.05.2024).

Jasinskis/Letonya, Başvuru No: 45744/08, 21.12.2010. ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2245744/08%22\],%22itemid%22:\[%22001-102393%22\]0}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2245744/08%22],%22itemid%22:[%22001-102393%22]0}); erişim tarihi: 15.05.2024).

Yarg. 10. HD. 11.04.2019 T., 2018/6289 E., 2019/3373 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

Yarg. 21. HD. 14.05.2018 T., 2016/18709 E., 2018/4747 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

Yarg. 21. HD. 04.04.2019 T., 2018/3879 E., 2019/2568 K. (lexpera.com.tr; erişim tarihi: 08.07.2024).

İnternet Kaynakları

ILO Labour Administration and Inspection, <https://www.ilo.org/global/topics/labour-administration-inspection/lang--en/index.htm>, erişim tarihi 30.12.2023.

<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d23/c015/tbmm23015069.pdf>; erişim tarihi: 15.05.2024.

ILO World Statistic, <https://www.ilo.org/resource/world-statistic#:~:text=Worldwide%2C%20there%20are%20around%20340,of%20accidents%20and%20ill%20health.> (erişim tarihi: 05.05.2024).

<https://isigmeclisi.org/is-cinayetleri-raporlari> (erişim tarihi: 07.07.2024).